

Резюме

В статье проанализированы научно-методические рекомендации по проведению многообъектной идентификационной судебно-почерковедческой экспертизы. Структурирована этапность проведения данного вида исследований, что будет способствовать повышению качества судебно-экспертной деятельности.

Summary

Scientific-and-methodical recommendations on conducting of multiobject identification judicial-and-handwriting examination are analyzed in the article. Staging of conducting this type of researches is structured, and will improve quality of judicial-expert activity.

УДК 343.7

Л.В. Фраймович, провідн. судовий експерт

Київський НДІ судових експертиз

СУДОВО-АВТОРОЗНАВЧЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕКСТІВ З МЕТОЮ ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТУ ЗАПОЗИЧЕННЯ

У статті представлені деякі методичні рекомендації, розроблені для проведення судово-авторознавчих експертиз, пов'язаних зі встановленням факту запозичення тексту.

Основним завданням у вирішенні питань, пов'язаних з встановленням факту запозичення тексту, є виявлення індивідуальної сукупності писемно-мовленнєвих навичок автора. Найбільш складними вони є у випадку, коли досліджуваний текст піддавався редагуванню, а також при підготовці письмових текстів кількома особами у співавторстві (визначення творчого вкладу кожного із співавторів).

Першим етапом такого роду дослідження є встановлення ступеню запозичення вторинного тексту. Аналіз експертних досліджень, проведених у КНДІСЕ, ОНДІСЕ, показав, що ступінь запозичення текстів розрізняється. Найчастішими є випадки коли первинний текст редагувався, тобто зазнавав певних змін. При цьому зберігалися досить великі збіжні фрагменти. Другими за частотою зустрічаємості були тексти, які збігалися практично повністю, але мали незначні розбіжності у пунктуації, описки, виправлення помилок у первинному тексті, здебільшого орфографічних. Зрідка трапляються випадки, коли можна констатувати факт запозичення не тексту, а власне ідеї. Також бувають випадки як абсолютного збігу текстів, так і повної відсутності

збіжностей у досліджуваних текстах. Окремо слід розглядати випадки, коли вторинний текст є перекладом первинного тексту на іншу мову.

На підставі цього аналізу нами запропоновано таку класифікацію ступенів запозичення текстів:

- абсолютний збіг текстів;
- практично повний збіг текстів (можливі незначні відхилення у пунктуації, описки тощо);
- переклад на іншу мову;
- запозичення тексту з частковою його зміною (шляхом редагування, перекладу тощо);
- запозичення тексту на рівні ідеї.

Сам процес дослідження нам уявляється таким. В основі дослідження лежить порівняння текстів між собою. При першому читанні досліджуваних текстів (ознайомленні з наданими на дослідження матеріалами) експерт повинен визначити, згідно наведеної вище класифікації, до якого ступеню запозичення текстів вони належать.

Спочатку розглянемо варіанти, коли в процесі першого читання виявлено певний обсяг збіжних фрагментів.

Якщо в процесі першого читання виявляється наявність досить великого обсягу збіжних фрагментів, ми рекомендуємо провести друге читання за допомогою методу так званого коректорського або паралельного читання, тобто прочитується такий відрізок одного тексту, який експерт може утримати в пам'яті, потім читається такий же фрагмент другого тексту. При цьому відбувається порівняння прочитаних відрізків і досить легко виявляються всі, навіть найдрібніші, відмінності в текстах. Всі знайдені розбіжності необхідно ретельно зафіксувати.

Найскладнішими для оцінки є випадки, коли первинний текст (під первинним текстом ми розуміємо текст, відносно якого необхідно вирішити питання про запозичення, відповідно інші об'єкти порівняння ми називаємо вторинними текстами) піддавався редагуванню. Редагування тексту може здійснюватись з метою удосконалення первинного тексту, пристосування первинного тексту для потреб іншої особи або організації або з метою маскуванню самого факту запозичення первинного тексту. При цьому редагування може бути як професійним, так і непрофесійним.

При професійній правці можна простежити системну роботу редактора з текстом. Втручання редактора відбувається на всіх рівнях: від логіко-змістового та композиційного, до орфографії і пунктуації. Редакторські правки обумовлюються жанром і стилем твору та повинні

відповідати нормам мови. Непрофесійна правка є безсистемною, сто-сується, як правило, лексики (заміна слів) та граматики. Саме остання найчастіше застосовується з метою маскування факту запозичення первинного тексту.

При цьому експерт сам повинен розуміти основні принципи редагування текстів, орієнтуватись на існуючі види редакторської правки, оскільки свідомо чи несвідомо будь-яке втручання у первинний текст вкладається у ці види.

Залежно від того, як змінюється текст в результаті редагування, розрізняють такі види правки: правка-вичитка, правка-скорочення, правка-обробка та правка-переробка [1].

а) при правці-вичитці завдання редактора полягає в тому, щоб порівняти текст з оригіналом, що викликає довіру, і виправити технічні вади тексту. Цей вид правки застосовується при редагуванні офіційних документів, творів класичної літератури, перевидань, видань історичних документів;

б) при правці-скороченні основним завданням редактора є скорочення тексту (без шкоди для змісту), що може бути викликано як технічними причинами, так і метою удосконалення тексту;

в) найпоширенішою у редакторській практиці є правка-обробка, в процесі якої редактор замінює невдалі слова, домагається точності формулювань, логічності у побудові тексту, відповідності певному жанру та стилю;

г) правка-переробка застосовується у тих випадках, коли редактор працює над рукописом авторів, які погано володіють літературною мовою. Цей вид правки застосовується при виданні різного роду мемуарів, статей, брошур, автори яких не є професійними письменниками, філологами, журналістами.

Враховуючи вищевикладені фактори, експерт повинен оцінити всі виявлені ознаки. Найявність навіть великого обсягу збіжних фрагментів не є підставою для висновку про несамостійність вторинного тексту. Тут потрібна всебічна оцінка всіх факторів: тематики, жанру, кількості нового матеріалу тощо.

В ситуації, коли між досліджуваними текстами виявлені незначні розбіжності, а саме: у пунктуаційному оформленні, виправленні або появі орфографічних помилок чи механічних описок, заміні, вставці чи пропуску незначної кількості слів, що не призводять до змін у змісті фрагмента або тексту в цілому, тобто залишаються незмінними всі основні структури первинного тексту, ми пропонуємо вважати вторин-

ний текст не самостійним текстом, а варіантом первинного тексту, і таким чином формулювати остаточний висновок.

Якщо ж при порівнянні тексти виявляються цілком ідентичними за всіма лінгвістичними ознаками, елементами оформлення (це можливо в першу чергу для текстів, виконаних за допомогою комп'ютера), можна констатувати, що це один і той самий текст, відтворений з єдиного першоджерела (текстового макету, файла).

У випадку, коли експерт може констатувати спільність ідеї (теми) у досліджуваних текстах, а за іншими ознаками вони значно розрізняються, а також у випадках, коли вторинний текст є перекладом первинного тексту на іншу мову, видається доцільним обмежитися висновком про те, що досліджувані тексти характеризуються спільністю ідеї (теми). І тут корисними видаються комплексні дослідження з фахівцями з експертизи об'єктів інтелектуальної власності.

Якщо тексти розрізняються за всіма ознаками: ідеєю, змістом, лексико-стилістичним оформленням, експерт може дійти висновку про відсутність факту запозичення текстів.

Експертна практика показала, що застосування описаної методики можливе і при вирішенні питань щодо створення текстів однією чи різними особами, особливо в тих випадках, коли досліджувані тексти складені у стилях з низьким ступенем індивідуалізації писемно-мовленнєвих навичок автора — офіційно-діловому та деяких підстилях наукового стилю.

Таким чином, для вирішення питань щодо запозичення текстів, експерт-авторознавець повинен визначити ступінь їх запозичення, виявити специфічні комплекси ознак, призначених саме для розв'язання таких задач, всебічно їх оцінити та надати відповідний висновок, не виходячи за межі своєї компетенції.

Список використаної літератури

1. *Мильчин А.Э.* Справочная книга редактора и корректора / А.Э. Мильчин. — М., 1985.

Резюме

В статье освещены основные положения методики исследования текстов с целью установления факта его заимствования, подробно описан процесс проведения исследований такого рода.

Summary

The article highlights the main provisions of texts' research methods in order to establish the fact of its borrowing, described in details the process of this kind of research.